

EŻAMIJIET ANNWALI TAL-LIĊEJ 2005

Taqsimat ta' l-Assessjar Edukattiv –Diviżjoni ta' l-Edukazzjoni

IT-TIELET KLASSI

MALTI

HIN : Saghtejn

Isem: _____

Klassi: _____

ISTRUZZJONIJIET LILL-ISTUDENTI:

1. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha kif mitlub/a.
2. Ortografija, punteggjatura, sintassi, ideat u preżentazzjoni tajbin jghinuk biex tikseb riżultati aħjar.

GHALL-UŻU TA' L-GHALLIEMA:

SKEMA TA' MARKI

Mistoqsija	A	B	Ċ	D	E	F	Ġ	TOTAL
Marki	10	20	4	8	8	30	20	100
Marki ta' l-istudent/a								

KUMMENTI

Aqra s-silta li ġejja u wara wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

Nofs Siegħa Kuljum!

Għaliex l-eżerċizzju fiżiku huwa importanti għal saħħitna? Din hi mistoqsija f'waqtha u tajba. Illum kulhadd suppost hu konxju li biex iżomm f'saħħtu u ma jimradx b'mard kroniku tal-qalb u d-diabete jrid jagħmel l-eżerċizzju fuq bażi regolari. Dan hu prinċipju fundamentali tal-mediċina preventiva. Hafna awtoritajiet tas-saħħa qed jishqu fuq dan il-prinċipju li, flimkien ma' dieta tajba, jevitalna hafna mard. (*par. 1*)

Biex wieħed jagħmel l-eżerċizzju kuljum m'hemmx għalfejn joqgħod imur il-ġimm. Tletin minuta eżerċizzju kuljum huma biżżejjed biex iżommuna f'saħħitna. Wieħed jista' jagħmel dawn it-tletin minuta kif irid: jimxi fil-kampanja, jilgħab ftit mat-tfal, joħroġ il-kelb, jaħsel il-karozza, idur bir-rota, eċċ. Dawn kollha huma attivitajiet li jżidulek it-taħbit tal-qalb u għalhekk tajbin bħala eżerċizzju. (*par. 2*)

M'hemmx għalfejn tkun l-aqwa atleta jew futboler biex takkwista benefiċċji mill-eżerċizzju. Skond Dr. E. Laskowski, il-koordinatur taċ-Ċentru tal-Mediċina Sportiva ta' *Mayo Clinic* fl-Amerika, ma hemmx wisq differenza bejn il-benefiċċji li jakkwista plejer tal-*baseball* u wieħed li jagħmel mixja b'pass imgħaġġel għal tletin minuta kuljum. Il-plejer tal-*baseball* ovvjament huwa iktar *fit* iżda, rigward protezzjoni għall-qalb, ftit għandu vantaġġ fuq l-iehor. (*par. 3*)

F'Malta u Għawdex huma hafna dawk li qed jirrealizzaw l-importanza ta' l-eżerċizzju u illum tara bosta nies, ta' kull eta`, jimxu jew jattendu f'xi ġimm. Imma ssib oħrajn li jgħidulek li ma jsibux ħin biex jagħmlu nofs siegħa eżerċizzju kuljum. Din hi skuża u xejn aktar. M'hemmx għalfejn naghmlu tletin minuta f'daqqa. Nistghu naghmlu hafna ġid lil saħħitna billi nidraw inżidu l-attività fil-*ħajja* ta' kuljum : nużaw inqas il-karozza għal distanzi qosra, nevitaw il-*lifts*, u waqt il-*breaks* immorru mixja. In-nuqqas ta' eżerċizzju huwa riskju daqskemm huma riskji t-tipip, il-pressjoni u d-diabete. (*par. 4*)

Ftit minuti ta' eżerċizzju kuljum jagħmluk iktar f'saħħtek fiżikament u mentalment, u tkun iktar effiċjenti fix-xogħol tiegħek, iktar kuntent u tħares lejn il-*ħajja* u x-xogħol b'mod pożittiv. Sfortunatament, xi drabi nitgħallmu bi spejjeż tagħna stess, meta nimirdu. Għalhekk ftit eżerċizzju għandu jkun fuq l-aġenda tagħna ta' kuljum. (*par. 5*)

Addattament minn kitba ta' M. Saliba, li dehret fir-rivista *Il-ħajja F'Għawdex*, Ġunju – Lulju 2003.

A. FEHIM IT-TEST**(10 Marki)**

1. Liema huma ż-żewġ fatturi li jbegħduna mill-mard? (*par. 1*)

(2 marki)
2. Kemm hemm bżonn hin f'eżerċizzju biex wieħed iżomm f'saħħtu? (*par. 2*)

(marka)
3. Għaliex ċerti attivitajiet huma tajba bħala eżerċizzju? (*par. 2*)

(marka)
4. Rigward xiex issib biss differenza żgħira bejn plejer tal-*baseball* u wieħed li jimxi b'pass imgħaġġel għal nofs siegħa kuljum? (*par. 3*)

(marka)
5. Xi skuża jgħibu dawk li jonqsu milli jagħmlu eżerċizzju? (*par. 4*)

(marka)
6. Spjega fi kliemk: *nitgħallmu bi spejjeż tagħna stess*. (*par. 5*)

(2 marki)
7. Tahseb li l-awtur tas-silta hu persważ mill-htieġa ta' l-eżerċizzju fiżiku? Kif tafu dan? (*par. 5*)

(2 marki)

B. GHARFIEN IL-LINGWA**(20 marka)****GRAMMATIKA U MORFOLOĠIJA****(10 marki)**

1. Sib mis-silta kif mitlub/a:
 - i. nom animat minn *par. 1*: _____
 - ii. nom verbali minn *par. 2*: _____
 - iii. plural sħiħ minn *par. 3*: _____

- iv. nom astratt minn *par. 5*: _____
2. Il-konsonanti *b* fil-kelma *qalb* (*par. 1*) tinstema' hoss ta': _____
3. Flok xiex qiegħed l-apostrofu fil-kelma *jista'* (*par. 2*)? : _____
4. Wieġeb kif mitlub/a:
- i. il-plural miksura ta' *qalb* (*par. 1*): _____
- ii. nom ieħor minn *tfal* (*par. 2*): _____
- iii. l-istat kostrutt ta' *it-taħbit tal-qalb* (*par. 2*): _____
- iv. nom mimmat minn *jaħsel* (*par. 2*): _____

LESSIKU / VOKABULARJU

(6 marki)

5. Agħti kelma bl-istess tifsira flok:

- i. *jishqu* (*par. 1*): _____
- ii. *attivitajiet* (*par. 2*): _____
- iii. *benefiċċji* (*par. 3*): _____

6. Sib il-kelma mis-silta li tfisser:

- i. *ħarsien* (*par. 3*): _____
- ii. lista ta' dak kollu li għandek tagħmel (*par. 5*): _____

7. *gimm* (*par. 2*) hi ta' nisel (a) Semitiku ____ (b) Rumanz ____ (ċ) Inġliż ____.

ANALIŻI TESTWALI

(2 marki)

8. *fuq bażi regolari* (*par. 1*) tfisser: (a) ta' sikwit ____ jew (b) xi drabi ____?

9. "...jimxi fil-kampanja, jilgħab ftit mat-tfal, jaħsel il-karozza, eċċ. Dawn kollha huma attivitajiet li jżidulek it-taħbit tal-qalb ...". Liema **kelma** fis-sentenza għandha relazzjoni mal-kliem b'sinjal taħtu? _____

SINTASSI

(2 marki)

10. Aqleb is-sentenza li ġejja f'diskors dirett:

Daniel qal li kien se jagħmel hiltu biex iżid l-attività fizika f'haġtu.

Ċ. L-ASPETT SIMBOLIKU FL-ISFOND LINGWISTIKU POPOLARI (4 marki)

1. Fisser l-idjoma miktuba bil-korsiv: (2 marki)

L-istudent *sar qisu baqra* ghax ma żammx dieta tajba u m'ghamilx eżerċizzju.

2. Kompli b'qawl mit-tema *Xorti u Fidi*: (2 marki)

Lorna daħhlitha f'rasha li tiekol inqas ħelu u li tmur timxi kuljum. Ahjar taħrab l-okkażjoni u tbat i ftit milli tbat l-konsegwenzi wara.

Kif jgħidu, _____

D. HILJET FIL-MALTI KOMUNIKATTIV

(8 marki)

Aghżel waħda minn **a** u **b**. Ikteb madwar **80** kelma:

a. Immaġina li int membru tal-Kunsill ta' l-Istidenti ta' l-iskola fejn tattendi u li din is-sena għandkom il-ħsieb torganizzaw ġimgħa attivitajiet biex thajru lill-istudenti jsegwu dieta bilanċjata. Ikteb **avviż** dwar din il-ġimgħa bil-ħsieb li dan jidher fin-*noticeboards* ta' l-iskola.

Jew

b. Mort il-librerija u ssellift ktieb dwar l-eżerċizzju fiżiku. Iddeskrivi x'kien fih.

E. TIFTIX / TRAWWIM KULTURALI**(8 marki)**

Fi **8** punti iktieb fuq il-mod kif wasalt biex għamilt ir-riċerka dwar il-proġett
Idea ta' Lingwa :

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

F. LETTERATURA**(30 marka)****(I) STEJJER GHAL QABEL JIDLAM****(6 marki)**

Aghżel it-twegiba t-tajba:

- a. Bertu, it-tifel tal-baħar, kien jaqla' sold billi jgħin (lill-klieb / lis-sajjieda / lill-barklori) fil-port.
- b. Dan Bertu kien jiddobba sold biex (jgħin lil ommu u lil oħtu / jorqod / jiddeverti mal-ħbieb).
- ċ. Oskar, iż-żagħżuġh dejjem imdawwar bil-kotba u bil-karti, jiddjaloga max-(xita / xemx / xarabank).
- d. Darba filgħaxija marru għandu l-ħbieb bħas-soltu. Dahlu f'kamartu u sejhulu. Imma Oskar ma wegibhomx għax (raqad / miet / siefer).
- e. Kostanzu u Filomena, koppja miżżewġa, għexu dejjem (wahidhom / bil-ġuħ / fil-kumpanija ta' ħaddieħor).
- f. L-ewwel telefonata ta' din il-koppja kienet lill-(ħaddiema tat-telefown / qraba / ministru).

(ii) STEJJER TAĊ-ĊARRUT

(6 marki)

In-nases tal-ħajja taf issibhom kull ħin u kullimkien. Aghżel **wahda** mill-poeżiji jew siltiet ta' proża li studjajt f'**Żona 3** u ikkummenta dwarha f'**6** linji:

(iii) JINQABAD BID-DROGI

(6 marki)

Wieġeb **a** jew **b** f'madwar ħamsin kelma.

a. Ćinzja ħarbet mid-dar u ma reġġhetx lura. X'beda jingħad dwarha?

jew

b. Spjega kif Helen kienet tgħix *bl-imħabba tal-biċċiet*.

(iv) NADRIET 3

(7 marki)

1. *Pitirross* ta' Victor Fenech hi (poeproża / sunett / saffika). (marka)

2. L-istorja rrakkontata minn Fenech hi (a) vera ____ jew (b) legġenda ____?
(marka)

3. Ma' min ixebbah lilu nnifsu Achille Mizzi fil-poeżija *Arizona*?

____ (marka)

4. *Wahdi* ta' R. Briffa hi poezija (ta' protesta / riflessiva / konfrontalista). (marka)

5. Rużar Briffa jispiċċa din il-poezija b'nota _____. (marka)

6. "naħal imleflif fil-bellus iżanżan
u jsoff l-għasel mill-ward li nżomm fi ħdani;
għasafar ħelwa jħaxwxu f'xuxti u jgħannu
għanja fuq l-oħra bl-oħla lsien fuqani ..."
(*Tifkiriet ta' Tfuliti* – Karmenu Vassallo)
Mill-istrofa li għadek kemm qrajt,

a. Sib verb onomatopejku: _____ (marka)

b. Sib eżempju ta' alliterazzjoni:
_____ (marka)

(v) AKTAR NADRIET POETIĊI

(5 markli)

Agħti taqsira ta' **wahda** mill-poeziji li studjajt din is-sena fis-sezzjoni ***Aktar Nadriet Poetiċi***:

G. KOMPONIMENT

(20 marka)

Agħzel **wiehed** u iktib madwar **300** kelma fuq karta separata:

1. Attivitàjiet sportivi li nħobb.
2. Irqaq m'int, ehfef ġismek.
3. Mort passiġġata fil-kampanja u
4. X'hemm isbaħ mis-saħħa!
5. Il-vantaġġi u l-iżvantaġġi tad-dieta.
6. Djalogu bejn tabib/a u pazjent/a li jeħtieġlu/jeħtieġilha j/tagħmel dieta.